DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 11 januari 2001 *

I mål C-464/98,

angående en begäran enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG), från Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Österrike), att domstolen skall meddela ett förhandsavgörande i det vid den nationella domstolen anhängiga målet mellan

Westdeutsche Landesbank Girozentrale

och

Friedrich Stefan,

i närvaro av:

Republiken Österrike,

angående tolkningen av artikel 73b i EG-fördraget (nu artikel 56 EG),

* Rättegångsspråk: tyska.

meddelar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. La Pergola samt domarna M. Wathelet (referent), D.A.O. Edward, P. Jann och L. Sevón,

generaladvokat: P. Léger,

justitiesekreterare: biträdande justitiesekreteraren H. von Holstein,

med beaktande av de skriftliga yttranden som har inkommit från:

— Westdeutsche Landesbank Girozentrale, genom T. Fabian, Rechtsanwalt,

— F. Stefan, genom M. Witt, Rechtsanwalt,

— Republiken Österrike, genom C. Gewolf, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom V.C. Kreuschitz och M. Patakia, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till förhandlingsrapporten,

efter att muntliga yttranden har avgivits vid förhandlingen den 11 maj 2000 av: Westdeutsche Landesbank Girozentrale, företrädd av advokaten T. Fabian,

F. Stefan, företrädd av E. Lindinger, Rechtsanwalt, Republiken Österrike, företrädd av C. Gewolf, samt kommissionen, företrädd av V.C. Kreuschitz, i egenskap av ombud,

och efter att den 13 juli 2000 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien har genom beslut av den 28 oktober 1998, som inkom till domstolens kansli den 18 december samma år, i enlighet med artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ställt två frågor om tolkningen av artikel 73b i EG-fördraget (nu artikel 56 EG).

2 Frågorna har uppkommit i en tvist mellan Westdeutsche Landesbank Girozentrale, en tysk bank, och notarius publicus F. Stefan. Den förstnämnda har kritiserat den sistnämnda för att han vid en tidpunkt då inskrivningar enligt österrikisk lag alltid skulle uttryckas i den nationella valutan låtit uttrycka en inteckning i tyska mark.

Tillämpliga bestämmelser

A — *Gemenskapsrätten*

3 Artiklarna 67—73 i EEG-fördraget, i vilka föreskrevs en löpande liberalisering av kapitalrörelser, har från och med den 1 januari 1994 i enlighet med artikel 73a i EG-fördraget (upphävd genom Amsterdamfördraget) ersatts av artiklarna 73b—73g i EG-fördraget (artiklarna 73c och 73d i EG-fördraget motsvaras nu av artiklarna 57 EG och 58 EG, artikel 73e i EG-fördraget har upphävts genom Amsterdamfördraget och artiklarna 73f och 73g i EG-fördraget motsvaras nu av artiklarna 59 EG och 60 EG). Enligt artikel 73b i fördraget gäller följande:

"1. Inom ramen för bestämmelserna i detta kapitel skall alla restriktioner för kapitalrörelser mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land vara förbjudna.

2. Inom ramen för bestämmelserna i detta kapitel skall alla restriktioner för betalningar mellan medlemsstater samt mellan medlemsstater och tredje land vara förbjudna."

4 I artikel 73d i fördraget föreskrivs följande:

"1. Bestämmelserna i artikel 73b skall inte påverka medlemsstaternas rätt att

a) ...

b) vidta alla nödvändiga åtgärder för att förhindra överträdelser av nationella lagar och andra författningar, särskilt i fråga om beskattning och tillsyn över finansinstitut, eller att i administrativt eller statistiskt informationssyfte fastställa förfaranden för deklaration av kapitalrörelser eller att vidta åtgärder som är motiverade med hänsyn till allmän ordning eller allmän säkerhet.

2. ...

3. De åtgärder och förfaranden som avses i punkterna 1 och 2 får inte utgöra ett medel för godtycklig diskriminering eller förtäckt begränsning av den fria rörligheten för kapital och betalningar enligt artikel 73b."

5 Begreppet kapitalrörelser definieras inte i EG-fördraget. Eftersom artikel 73b i EG-fördraget i allt väsentligt återger innehållet i artikel 1 i rådets direktiv 88/361/EEG av den 24 juni 1988 för genomförandet av artikel 67 i fördraget (EGT L 178, s. 5; svensk specialutgåva, område 10, volym 1, s. 44) fortsätter emellertid den nomenklatur för kapitalrörelser som återfinns i bilaga 1 till nämnda direktiv att ha samma betydelse som vägledning för att definiera begreppet kapitalrörelser som den hade innan artikel 73b och följande artiklar i fördraget trädde i kraft, eftersom förteckningen i direktivet enligt vad som anges i dess inledning inte är uttömmande (se dom av den 16 mars 1999 i mål C-222/97, Trummer och Mayer, REG 1999, s. I-1661, punkt 21).

6 Med hänsyn till omständigheterna i målet vid den nationella domstolen finns det skäl att citera punkterna VII och IX i denna bilaga:

"VII. Krediter som hänför sig till varu- eller tjänstehandel i vilken en inlänning deltar...

1. Kortfristiga (mindre än ett år).

2. Medelfristiga (ett till fem år).

3. Långfristiga (fem år eller mer).

A. Utlänningars krediter till inlänningar

B. Inlänningars krediter till utlänningar

...

IX. Borgen, andra garantiförbindelser och ställande av pant

A. Utlänningars åtaganden gentemot inlänningar

B. Inlänningars åtaganden gentemot utlänningar"

B — *Nationella bestämmelser*

7 I artikel 3.1 i Verordnung über wertbeständige Rechte (förordning om värdebeständiga rättigheter, dRGBl. I, s. 1521) av den 16 november 1940, i dess lydelse enligt artikel 4 i Schillinggesetz (lag om schillingen, StGBl. 1945, nr 231) föreskrivs följande:

"Inom ramen för tillämpningsområdet för Grundbuchgesetz [lag om fastighetsinskrivningar, nedan kallad GBG] kan inteckningar från och med ikraftträdandet av denna förordning endast uttryckas på annat sätt än i schilling, om det sker på sådant sätt att det belopp som skall betalas för fastigheten fastställs i förhållande till priset på rent guld."

8 Artikel 130.1 första meningen GBG har följande lydelse:

"Om det framgår av en inteckning att den på grund av sin lydelse enligt lag inte får skrivas in i fastighetsboken, skall den ex officio avregistreras på grund av att den är ogiltig."

Tvisten vid den nationella domstolen

9 Sökanden i målet vid den nationella domstolen beviljade den 16 december 1991 Grundstücks- und Bauprojektentwicklungs GmbH ett lån om 20 miljoner DEM.

Som säkerhet för lånet upprättade svaranden i målet vid den nationella domstolen inför notarius publicus en verkställbar handling innehållande en inteckning, vars belopp angavs i DEM. Inteckningen avsåg två fastigheter, belägna i Wien, som tillhörde gäldenären.

10 Den 7 juni 1995 inleddes ett konkursförfarande mot gäldenären. Sökanden i målet vid den nationella domstolen försökte göra gällande sin rätt enligt inteckningen och inledde i detta syfte ett verkställighetsförfarande. Den konkursförvaltare som företrädde gäldenären anförde i Oberster Gerichtshof (Österrike) att inteckningen saknade verkan och åberopade det förhållandet att det var rättsstridigt att skriva in en inteckning i utländsk valuta i fastighetsboken. Oberster Gerichtshof beslutade att vilandeförklara målet och att ställa en tolkningsfråga till EG-domstolen rörande tillämpningsområdet för artikel 73b i fördraget (mål C-167/98, Westdeutsche Landesbank Girozentrale). Oberster Gerichtshof återkallade emellertid genom beslut av den 21 oktober 1998 sin fråga.

11 Sökanden i målet vid den nationella domstolen anslöt sig slutligen till konkursförvaltarens uppfattning och godtog, bland annat på grund av skäl rörande en nedsättning av skadestånd, att inteckningen avregistrerades.

12 Sökanden i målet vid den nationella domstolen väckte därefter talan vid Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien och yrkade att svaranden i målet vid den nationella domstolen skulle förpliktas att utge skadestånd, och angav till stöd för sin talan att den sistnämnda inte hade informerat den om att inteckningen saknade verkan och därmed hade åsidosatt de skyldigheter som den har när ett avtal upprättas.

13 Svaranden i målet vid den nationella domstolen har bestritt att det är rättsstridigt att uttrycka en inteckning i DEM och har bland annat åberopat artikel 73b i fördraget.

14 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien har anfört att Oberster Gerichtshof vid flera tillfällen före det att Republiken Österrike blev medlem i Europeiska

unionen har funnit att artikel 3 i Verordnung über wertbeständige Rechte medför att en inteckning inte får uttryckas i utländsk valuta. De inteckningar som gjorts i strid med denna regel är undantagslöst ogiltiga och saknar rättsverkan. Sådana inteckningar skall i enlighet med artikel 130 GBG avregistreras ex officio.

15 Enligt den hänskjutande domstolen är det enligt den österrikiska rättsordningen inte möjligt att göra ogiltiga rättsakter retroaktivt giltiga, såvida inte uttryckliga lagbestämmelser härom finns. I det fall som är fråga om i målet vid den nationella domstolen är det endast möjligt att anse att Verordnung über wertbeständige Rechte inte är tillämplig om detta skulle följa av förbudet enligt artikel 73b i fördraget mot alla restriktioner för kapitalrörelser och för betalningar. Den hänskjutande domstolen anser i detta hänseende att om artikel 73b i fördraget för det första innebär ett förbud mot hinder för att inteckningar uttrycks i utländsk valuta och om artikeln för det andra är tillämplig på inteckningar som saknar verkan enligt nationell rätt, men som dock var inskrivna i fastighetsboken den dag då Republiken Österrike blev medlem i Europeiska unionen, så har sökanden i målet vid den nationella domstolen förvärvat en giltig inteckning före det att konkursförfarandet inleddes.

16 Följande frågor har ställts av Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien:

"1) Utgör den omständigheten att en inteckning avseende en skuld som uttryckts i en utländsk valuta (i förevarande fall tyska mark) inte är tillåten en sådan restriktion för kapitalrörelser och betalningar som är förenlig med artikel 73b i EG-fördraget?

2) Har artikel 73b i EG-fördraget sådan retroaktiv verkan att inteckningar som gjorts innan Österrike blev medlem i Europeiska gemenskapen och som därvid var ogiltiga på grund av att de hade uttryckts i tyska mark har blivit giltiga i efterhand?

eller

Innebär, på grund av Österrikes ansökan om medlemskap av den 17 juli 1989 och yttrandet av den 31 juli 1991, de europarättsliga bestämmelserna om fri rörlighet för kapital och särskilt artikel 73b i EG-fördraget att det redan den 16 december 1991 var tillåtet att uttrycka en inteckning i en utländsk valuta?".

Den första frågan

17 Den nationella domstolen har ställt sin första fråga för att få klarhet i huruvida artikel 73b i fördraget utgör hinder för en medlemsstats bestämmelser, i vilka föreskrivs en skyldighet att uttrycka inteckningar som ställts som säkerhet för en skuld som skall betalas i en annan medlemsstats valuta i den nationella valutan.

18 I punkt 34 i domen i det ovannämnda målet Trummer och Mayer fann domstolen att artikel 73b i fördraget utgör hinder för nationella bestämmelser, i vilka föreskrivs en skyldighet att uttrycka inteckningar som ställts som säkerhet för en skuld som skall betalas i en annan medlemsstats valuta i den nationella valutan.

19 Eftersom sökanden i målet vid den nationella domstolen inte har anfört någon omständighet som ger anledning att ompröva denna rättspraxis skall den första frågan besvaras så, att artikel 73b i fördraget skall tolkas så att den utgör hinder

för nationella bestämmelser som de som är i fråga i målet vid den nationella domstolen, i vilka föreskrivs en skyldighet att uttrycka inteckningar som ställts som säkerhet för en skuld som skall betalas i en annan medlemsstats valuta i den nationella valutan.

Den andra frågan

20 Den hänskjutande domstolen har ställt sin andra fråga för att få klarhet i för det första huruvida artikel 73b i fördraget var tillämplig i Österrike redan före denna stats anslutning till Europeiska unionen. Om denna fråga besvaras nekande, vill den hänskjutande domstolen för det andra veta om artikel 73b i fördraget innebär att en inteckning som gjorts före Republiken Österrikes inträde i Europeiska unionen, och som undantagslöst är ogiltig enligt den vid den tidpunkten tillämpliga nationella rätten, blir giltig i efterhand.

Huruvida artikel 73b i fördraget var tillämplig före Republiken Österrikes anslutning till Europeiska unionen

21 Artikel 73b i fördraget trädde i enlighet med artikel 73a i fördraget i kraft den 1 januari 1994 i de stater som då var medlemmar i unionen. Eftersom Republiken Österrike inte blev medlem i unionen förrän den 1 januari 1995 och då något annat inte föreskrivits i Akten om anslutningsvillkoren för Republiken Österrike, Republiken Finland och Konungariket Sverige och anpassningarna av fördragen om upprättandet av Europeiska unionen (EGT C 241, 1994, s. 21, och EGT L 1, 1995, s. 1), började artikel 73b i fördraget inte gälla i denna medlemsstat förrän från och med det sistnämnda datumet.

22 Med hänsyn till övervägandena ovan skall denna del av den andra frågan besvaras så, att artikel 73b i fördraget skall tolkas så att den inte var tillämplig i Österrike före dagen för Republiken Österrikes anslutning till Europeiska unionen.

Huruvida artikel 73b i fördraget är tillämplig på en sådan inteckning som är i fråga i målet vid den nationella domstolen

23 Det framgår av den beskrivning av de nationella bestämmelserna som den hänskjutande domstolen gjort att en inteckning sådan som den som är i fråga i målet vid den nationella domstolen redan från början är absolut och undantagslöst ogiltig och att ogiltigheten medför att nämnda inskrivning saknar all rättslig betydelse.

24 Ikraftträdandet av gemenskapsrätten i en medlemsstat kan endast medföra att en sådan inteckning blir giltig om den enligt den tillämpliga nationella rätten har ett visst rättsligt värde så länge som någon domstol inte har fastställt att den är ogiltig.

25 Med hänsyn till övervägandena ovan skall den andra delen av den andra frågan besvaras så, att artikel 73b i fördraget skall tolkas så att den inte innebär att en inteckning som enligt det ifrågavarande nationella rättssystemet redan från början är absolut och undantagslöst ogiltig och saknar all rättslig betydelse blivit giltig från och med EG-fördragets ikraftträdande i Österrike.

Rättegångskostnader

26 De kostnader som har förorsakats kommissionen, som har inkommit med yttrande till domstolen, är inte ersättningsgilla. Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

— angående de frågor som genom beslut av den 28 oktober 1998 har ställts av Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien — följande dom:

1) Artikel 73b i fördraget (nu artikel 56 EG) skall tolkas så att den utgör hinder för nationella bestämmelser som de som är i fråga i målet vid den nationella domstolen, i vilka föreskrivs en skyldighet att uttrycka inteckningar som ställts som säkerhet för en skuld som skall betalas i en annan medlemsstats valuta i den nationella valutan.

2) Artikel 73b i fördraget skall tolkas så att den inte var tillämplig i Österrike före dagen för Republiken Österrikes anslutning till Europeiska unionen.

3) Artikel 73b i fördraget skall tolkas så att den inte innebär att en inteckning som enligt det ifrågavarande nationella rättssystemet redan från början är absolut och undantagslöst ogiltig och saknar all rättslig betydelse blivit giltig från och med EG-fördragets ikraftträdande i Österrike.

La Pergola Wathelet Edward

Jann Sevón

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 11 januari 2001.

R. Grass

Justitiesekreterare

A. La Pergola

Ordförande på femte avdelningen